

ELINKEINOJEN JA ELINVOIMAISUUDEN EDISTÄMISTÄ SELVITTÄVÄN TYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTI

1. Johdanto

Kunnanhallitus asetti 7.5.2018 § 74 työryhmän selvittelemään ja tekemään toimenpide-esityksiä elinkeinojen ja elinvoimaisuuden edistämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Kunnanhallituksen päätöksen mukaisesti työryhmä on käyttänyt selvittelytyön pohjana Ranuan Yrittäjät ry:n 14.3.2018 tekemää aloitetta ja Ranuan Yrittäjät ry:n 23.4.2018 toimittamaa yhteenvetokoontia.

Kunnanhallitus nimesi työryhmän puheenjohtajaksi kunnanhallituksen jäsen Keijo Ruonalan ja työryhmän jäseniksi kunnanhallituksen puheenjohtaja Veijo Illikaisen ja kunnanjohtaja Sirpa Hakalan. Kunnanhallituksen pyynnöstä yhteisöt nimittivät edustajansa seuraavasti: toimitusjohtaja Veli Saarijärvi/Ranuan Infra Oy, toimitusjohtaja Tommi Hinnola/Ranuan Seudun Matkailu Oy, hallituksen varapuheenjohtaja Mikko Sarajärvi/Ranuan Matkailuyhdistys ry, hallituksen jäsen Jari Ranua/Ranuan Yrittäjät ry ja johtokunnan puheenjohtaja Jani Sääskilahti/MTK Ranua. Työryhmän valmistelijaksi ja sihteeriksi kutsuttiin kehittämisspäällikkö Riikka Tuomivaara.

Kunnanhallitus päätti, että työryhmällä on mahdollisuus kutsua kokouksiin asiantuntijoita ja valmistelutyön edetessä kunnan alueella toimivien yrittäjien kanssa voidaan pitää tarpeen mukaan erillinen keskustelu- ja kuulemistilaisuus.

Työryhmän tulee jättää raportti kunnanhallitukselle 30.9.2018 mennessä, jotta työryhmän toimenpide-ehdotukset voidaan käsitellä ja tarvittavilta osin sisällyttää vuoden 2019 talousarvioon ja vuosien 2020-2021 taloussuunnitelmaan sekä elinkeinojen kehittämisen toimenpide-ohjelmaan.

Työryhmä on kokoontunut 5 kertaa (6.6.2018, 27.6.2018, 23.8.2018, 31.8.2018 ja 20.9.2018). Työryhmä on kuullut 23.8.2018 pitämässään kokouksessa Suomen Elinkeino- ja Kehitysyhtiöt SEKES ry:n toiminnanjohtaja Jaakko Heleniusta sekä Ylitornion yritysneuvoja Markku Norrenaa. Työryhmä on järjestänyt yhdessä Ranuan Yrittäjät ry:n kanssa kunnan alueella toimiville yrittäjille avoimen keskustelu- ja kuulemistilaisuuden 13.9.2018.

Loppuraportti on laadittu siten, että aluksi käsitellään työryhmän selvitettäväksi annettuja asioita yleisemmin toimintaympäristön ja lainsäädännön muuttumisen näkökulmista (luku 2). Tämän jälkeen siirytään yrittäjäjärjestön tekemän aloitteen ja yhteenvetoraportin käsittelyyn (luku 3). Seuraavana käsitellään työryhmän esille nostamana kunnan ja kuntakonsernin hankintapolitiikkaa kunnan elinvoimaisuuden tärkeänä osana (luku 4). Työryhmätyöskentelyn aikana saatuja lausuntoja käsitellään erikseen (luku 5). Työryhmän tekemät toimenpide-esitykset on koottu viimeiseen lukuun (luku 6).

2. Työryhmätyöskentelyn lähtökohdat – kunta elinvoiman johtajana

2.1 Kuntien rooli tulevaisuudessa

Työryhmän näkemyksen mukaan kuntien rooli osana julkista hallintoa tulee säilymään vahvana ja kunnat itsehallinnollisina yksikköinä tulevat olemaan merkittäviä toimijoita myös tulevaisuudessa. Kuntien on kuitenkin uudistettava hallintoaan ja toimintatapojaan, sillä toimintaympäristössä tapahtuvat suuret muutokset, kuten globaalisti toimiva talous, teknologian muutos, väestönkasvun ja -rakenteen muutokset sekä elämäntapojen muuttuminen, tulevat väistämättä vaikuttamaan myös kuntiin.

Nähtävissä on, että kuntien roolit ja tehtävät tulevat erilaistumaan nykyisestäään. Kuntastrategioissaan kunnat tulevat painottamaan ja tekemään valintojaan kunnan omien luontaisten vahvuksiensa sekä kuntalaisten ja yritysten tarpeiden ja toivomusten pohjalta. Työryhmä painottaa, että tulevaisuuden kunnan menestystä tulee määrittämään kunnan kyky uudistua ja uudistaa toimintaansa omista lähtökohdistaan. Uudistuskykyinen kunta pystyy olemaan aktiivinen toimija, jolloin toimintaympäristön muutokset eivät näyttäydy niinkään uhkina vaan mahdollisuuksina uudistaa kunnan roolia, tehtäviä ja toimintatapoja. Uudistumiseen ja yhteistyöhön tarvitaan kuntaorganisaation lisäksi myös kuntalaisten ja kunnassa toimivien yritysten ja yhdistysten vahva tahtotila ja tuki.

Suomen noin 300 000 pk-yrityksestä valtaosa toimii maaseudulla. Uudet työpaikat ovat syntyneet jo pitkään ennen kaikkea pk-yrityksiin. Ranualla toimii 303 yritystä ja 129 maaseutupalveluita käyttävää maatalousyritystä, joista 63 toimii kasvinviljelytilana. Osa maatalousyrittäjistä on muuttanut toimintansa yritysmuotoon (Oy, Tmi). Kunnan asukasluku oli vuoden 2017 lopussa 3973.

Ranua on harvaan asuttu maaseutumainen kunta. Tämän vuoksi on tärkeää, että kunnan ja kuntalaisten lisäksi kaikki kunnassa toimivat yrittäjät, maanviljelijät, yhdistykset ja kylät osallistuvat elinvoimapolitiikan toteuttamiseen. Ranuan kunta tarvitsee monipuolista yrittäjyyttä. Jokainen yritys luo ympärilleen uutta toimintaa ja uusia mahdollisuuksia.

Työryhmä on hyödyntänyt työssään voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, kuntaliiton, Suomen Yrittäjien, MTK:n, kuntien ja Lapin liiton materiaaleja, selvityksiä, raportteja ja suunnitelmia

sekä kunnan oman valtuuston ja -hallituksen päätöksiä ja aiemmin laadittuja Ranuan kuntaa koskevia selvityksiä, raportteja ja suunnitelmia. Tilastotietoja on etsitty mm. Tilastokeskuksesta, Vainusta sekä kuntien kotisivuilta.

2.2 Elinkeinopolitiikasta elinvoimapolitiikkaan

Kuntaliiton mukaan kuntien rooli kasvun ja työllisyyden edistäjänä on tulevaisuudessa keskeinen. Tällöin kyse ei ole vain elinkeinopolitiikasta, vaan laajasti paikallisen toimeliaisuuden tukemisesta – kaavoituksesta, hankintojen toteuttamisen tavasta, asuntopolitiikasta, julkisesta liikenteestä, syrjäytymisen ehkäisystä, ammatillisesta koulutuksesta, tiedon avaamisen tavoista, tapahtumien mahdollistamisesta jne.

Kuntien roolia paikallisen elinvoimaisuuden edistäjänä on tarkasteltu vuonna 2014 Kuntaliiton Elinvoiman eväät –projektissa. Tutkimus osoittaa, että elinvoimaisuuden edistämistä ei voida irrottaa muusta kunnan toiminnasta ja jättää sitä vain elinkeinotoimen tai kehittämissyhtiön huoleksi, vaan elinvoimanäkökulman tulee sisältyä kaikkeen kunnan päätöksentekoon. Kyse on elinkeinopolitiikan laajentamisesta elinvoimapolitiikaksi, jonka toteuttamisesta on vastuussa kunnan luottamus- ja viranhaltijajohto ja koko kuntakonserni yhdessä elinkeinotoimijoiden kanssa.

Voimassaolevan hallintosäännön mukaan elinvoimaan liittyvä päätöksenteko Ranualla on organisoitu kunnanhallitukselle ja lautakunnille seuraavasti:

- Kunnanhallituksen vastuulla on elinvoima, maankäyttö ja kuntakonsernin strateginen hallinto, johtaminen ja kehittäminen, omistajaohjaus sekä kuntakonsernin tytäryhtiöiden konserniohjaus.
- Hyvinvointilautakunnan vastuulla on sosiaali- ja terveyspalvelut, työllistämispalvelut, varhaiskasvatus, perus- ja lukio-opetus, kansalaisopisto, kirjasto, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinointi.
- Teknisen lautakunnan vastuulla on yhdyskuntatekniset palvelut, oman palvelutuotannon toimitilapalvelut sekä maa- ja vesialueet, kuntakuva ja viihtyvyys, luonnon ja ympäristön tilan seuranta, kaavatiet ja yleiset alueet (liikuntapaikat, puistot, uimarannat).

Elinvoimapalveluihin liittyvinä palveluina kuntakonserniin kuuluvat tytäryhtiöt vastaavat ja toimivat toimialueillaan vetureina seuraavasti:

- *Ranuan Infra Oy:n* toimialana on
 - 1) rakentaa, hoitaa ja ylläpitää talousvesi- ja jätevesihuoltolaitoksia
 - 2) omistaa, vuokrata ja rakentaa tietoliikenneverkkoja, tuottaa ja myydä liittymiä, tietoliikenneyhteyksiä ja tietoliikennepalveluita
 - 3) tuottaa ja myydä lämpöenergiaa sekä ylläpitää kaukolämpölaitoksia. Toimialaan kuuluu myös raaka-aineiden hankinta ja välitys
 - 4) tuottaa ja myydä kiinteistönhoito-, rakentamis- ja rakennuttamispalveluita, siivous-, ravitsemus- ja alueiden kunnossapitopalveluita sekä muita tukipalveluita
 - 5) omistaa, vuokrata ja hallita kiinteää ja irtainta omaisuutta ja käydä kauppaa kiinteistöillä, osakkeilla ja muilla arvopapereilla.

Lisäksi Ranuan Infra Oy:llä on hallussaan aineetonta pääomaa; Murr Murr Linna tavaramerkki mainontaan (online-markkinapaikka) ja kiinteistöasioihin (kiinteistöjen hallinta ja vuokraus)

- *Ranuan Vuokra-asunnot Oy:n* tehtävänä on omistaa ja hallita vuokratalokiinteistöjä, vuokrata niiden huonetiloja sekä myydä huoneistoja ja niiden osakkeita. Ranuan Vuokra-asunnot Oy hoitaa ns. sosiaalista asuntotuotantoa.
- *Ranuan Seudun Matkailu Oy* harjoittaa matkailuelinkeinon, leiritoiminnan, safaritoiminnan, ohjelmapalveluiden ja majoituksen välitystoimintaa. Valtuuston asettaman tavoitteen mukaan yhtiö toimii kunnan matkailun ympärivuotisena veturina.

Lisäksi Ranuan Seudun Matkailu Oy:llä on hallussaan aineetonta pääomaa; Wildlife Safaris, RanuaZoo Lapin arktinen eläinpuisto, Ranua Zoo The Arctic Zoo of Lapland, Lomakylä Gulo Gulo, Ranua Villages Lapland, Arctic Fox Igloos.

Työryhmä toteaa, että elinvoiman johtamisessa tulee kiinnittää huomiota vaikuttavuuteen. Tulevaisuuden kunnassa elinvoimastrategia, kuntakonsernin veturiroolin hyödyntäminen, yritysneuvonta- ja työllisyyspalvelut, tekniset- ja infrastruktuuripalvelut, maankäyttö, harrastus- ja vapaa-ajan palvelut, ympäristön laatu, kunnan toiminnallisuus ja vetovoimaisuus, yhteisöllisyys, paikallisidentiteetti, kulttuuri, osallisuus sekä mielikuvat tulevat määrittämään elinvoimaa.

2.3 Kunnan yleinen toimiala

Kuntalain 7 §:n 1 momentin mukaan:

”Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädetty tehtävät.”

Kunnan toimiala on perinteisesti jaettu yleiseen toimialaan ja erityistoimialaan. Yleinen toimiala on kunnallisen itsehallinnon kulmakivi. Siihen kuuluvat tehtävät kunta ottaa omilla päätöksillään hoidettavakseen. Yleistä toimialaa koskevat yleiset oikeusperiaatteet, joita ovat yhdenvertaisuus, objektiviteetti, suhteellisuus, tasapuolisen kohtelun vaatimus ja harkintavallan väärinkäytön kieltäminen. Lisäksi oikeuskäytännössä on katsottu vakiintuneesti yleistä toimialaa rajoittaviksi periaatteiksi tehtävän yleishyödyllisyys, tehtävän paikallisuus, yksityisen tukemisen kieltäminen, hallinnon toissijaisuus, työnjako muiden viranomaisien kanssa sekä spekulatiivisen toiminnan kieltäminen siten, että kunnan ei ole katsottu voivan harjoittaa puhtaasti kaupallista tai teollista toimintaa.

Yleisen toimialan sääntely on säilynyt vuosikymmenten saatossa kutakuinkin ennallaan, mutta oikeudellinen sääntely on asettanut kunakin aikana rajoituksia toimintatavoille eli sille, miten kunta tehtäviään hoitaa. Kuntalakiin on lisätty 1.5.2015 alkaen 15 luku, johon on kerätty kunnan toimintaa markkinoilla koskeva sääntely. Luvun

punaisena lankana on kilpailuneutraliteetin turvaaminen. Lisätyt säännökset sulkevat pois sellaisia toimintatapoja, jotka perinteisen toimialaopin mukaan kuuluisivat kunnan yleiseen toimialaan. Kuntalain 15 luvun säännökset eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti kavenna kunnan toimialaa, mutta toimiessaan kilpailutilanteessa markkinoilla kunta on velvollinen noudattamaan kuntalain 15 luvun ja EU-valtiontukisäännösten mukaisia toimintatapoja.

2.4 Kunnan toiminta markkinoilla

Kuntalain 126 §:n 1 momentin mukaan:

”Kunnan hoitaessa 7 §:ssä tarkoitettua tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (yhtiöittämisvelvollisuus).”

Em. kuntalain säännöksen voimaantulon jälkeen Ranualla on yhtiöitetty kunnan omistamat liike- ja teollisuuskiinteistöt kuntakonserniin kuuluville Ranuan Infra Oy:lle ja Ranuan Seudun Matkailu Oy:lle.

Elinkeinoelämän yleisten edellytysten luominen on kunnan toiminnan ydinaluetta hyvinvointipalvelujen turvaamisen ohella. Kunta voi esim. rakentaa kunnallistekniikkaa sekä huolehtia energia- ja vesihuollon järjestämisestä, kaavoituksesta ja tonttipolitiikasta. Yksityiseen elinkeinotoimintaan rinnastettaviksi ja sen kanssa kilpailevaksi markkinoilla harjoitettavaksi toiminnaksi ei ole katsottu sitä, jos kunta omana toimintanaan huolehtii elinkeinotoiminnan harjoittamisen yleisistä edellytyksistä tarjoamalla esimerkiksi elinkeinotoimintaan liittyviä neuvontapalveluita. Kunta voi myös kehittää yleisiä matkailupalveluja ja järjestää kaikille kuntalaisille avoimia kulttuuritahtumia.

Kuntalain 129 §:ssä säädetään lainan taikka takauksen tai muun vakuuden antamisesta seuraavasti:

”Kunnan myöntämä laina, takaus tai muu vakuus ei saa vaarantaa kunnan kykyä vastata sille laissa säädetyistä tehtävistä. Kunta ei saa myöntää lainaa, takausta tai muuta vakuutta, jos siihen sisältyy merkittävä taloudellinen riski. Kunnan edut tulee turvata riittävän kattavilla vastavakuuksilla.

Kunta voi myöntää takauksen tai muun vakuuden kilpailutilanteessa markkinoilla toimivan yhteisön velasta tai muusta sitoumuksesta ainoastaan silloin, jos yhteisö kuuluu kuntakonserniin tai se on kuntien tai kuntien ja valtion yhteisessä määräysvallassa.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, kunta voi myöntää takauksen tai muun vakuuden, joka liittyy sen liikuntalain (390/2015), kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain (728/1992), museolain (729/1992), teatteri- ja orkesterilain (730/1992) tai nuorisolain mukaisen tehtävän edistämiseen. Takauksen ja muun vakuuden antamisen edellytyksistä on kuitenkin voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Lisäksi kunta voi myöntää takauksen tai muun vakuuden, jos se perustuu lain perusteella hyväksyttyyn tukiohjelmaan tai yksittäiseen tukeen tai liittyy yhteisölle tai säätiölle annettuun palveluvelvoitteeseen.

Kunnan on lisäksi otettava huomioon, mitä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklassa säädetään.”

Uuden lainsäädännön mukaan kunnan liikkumavara on olennaisesti kaventunut.

Kilpailutilanteessa markkinoilla toimivan kuntakonserniin kuuluvan yhteisön velasta tai muusta sitoumuksesta myönnetyn takauksen tai muun vakuuden myöntämisessä on noudatettava komission tiedonantoa 2998/C/155/02 siten, että kaikkien seuraavien edellytysten täytyminen riittää osoittamaan, ettei yksittäinen valtiontalous ole valtiontukea:

1. lainanottaja ei ole taloudellisissa vaikeuksissa (määritelmä uudistettu 2014/C239/01)
2. takauksen laajuus voidaan myöntämishetkellä mitata asianmukaisesti (kiinteä enimmäismäärä ja rajattu voimassaoloaika)
3. takaus ei kata enempää kuin 80 % lainasaamisen tai muun rahoitussitoumuksen määrästä
4. takauksesta maksetaan markkinaperusteinen hinta.

Kunta on noudattanut ko. periaatteita myöntäessään takauksen Ranuan Kuituverkot Oy:n lainalle.

Kuntalain 132 §:n mukaan:

”Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeudesta puuttua kunnan, kuntayhtymän tai niiden määräysvaltaan kuuluvan yhteisön harjoittamaan kilpailulain vastaiseen menettelyyn tai toiminnan rakenteeseen säädetään kilpailulaissa.”

Säännös viittaa vuonna 2013 säädettyyn kilpailulain 4a lukuun/Kilpailun tasapuolisuuden turvaaminen julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä. Säännösten tavoitteena on luoda kansallinen valvontamekanismi, jolla voidaan valvoa erityisesti hinnoittelun markkinaperusteisuuden toteutumista kuntien taloudellisen toiminnan yhtiöittämisvelvollisuutta koskeissa poikkeuksissa.

2.5 Elinkeinotoiminnan tukeminen

Yritystoiminta tai sen tukeminen kuuluu kunnan tehtäviin vain poikkeustilanteissa ja perustelluista syistä. Liiketoimintariskin ottaminen ei ole kunnan tehtävä. Kuntien yrityksille myöntämä tuki kuuluu EU:n valtiontukisääntelyn piiriin. Tuen myöntäminen on kiellettyä silloin, kun seuraavat neljä kriteeriä täyttyvät:

- julkisia varoja kanavoidaan julkisiin tai yksityisiin yrityksiin
- etu on valikoiva, ts. se kohdistuu vain tiettyihin yrityksiin
- toimenpide vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan
- toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua.

Tuen käsite on laaja. Myönnettävän tuen ei tarvitse olla rahasuoritus. Maa-alueiden ja rakennusten hinnoittelun ohella myös kunnan myöntämät avustukset, laina- ja takausjärjestelyt, korkoedut sekä pääomarahoitukset kuuluvat valtiontukisääntelyn piiriin. Samoin julkisen palvelun (esim. tilat, kunnallistekniikka, vesi- ja jätevesi) tarjoaminen yrityksille markkinahintaa alhaisemmalla hinnalla voidaan katsoa valtiontueksi.

3. Ranuan Yrittäjät ry:n aloite kehitysyhtiön perustamiseksi sekä elinkeinojen ja elinvoimaisuuden edistämisen toimenpiteiksi

3.1 Ranuan Yrittäjät ry:n tekemä aloite

Ranuan Yrittäjät ry on 14.3.2018 tekemässään aloitteessa esittänyt, että ryhdyttäisiin selvittämään ja valmistelemaan mahdollisuutta perustaa kehitysyhtiö Ranualle.

Aloitteentekijä ei ole esittänyt yksityiskohtaisempia perusteluita, vaan työryhmän on toivottu selvittävän asiaa.

Yrittäjien aloitteen johdosta työryhmä on tutustunut ja selvittänyt kunnissa käytössä olevia erilaisia yritysneuvontapalvelujen järjestämisvaihtoehtoja seuraavasti:

- 1) *Kunnan toimiala-malli*, jossa yritysneuvontapalvelut tuotetaan kunnan omana toimintana.
- 2) *Kunnallinen liikelaitosmalli*, jossa kunta perustaa yritysneuvontapalvelujen tuottamista varten kunnallisen liikelaitoksen, mikä hoitaa tehtävää liikeloudellisten periaatteiden mukaan. Liikelaitos on osa kunnan organisaatiota ja sen toimintaan sovelletaan samoja säännöksiä kuin kunnan muuhunkin toimintaan.
- 3) *Kehitysyhtiömalli*, joka voi olla
 - a. *kuntakonserniin kuuluva kehitysyhtiö*, jonka toimintaa ei määritä kuntalaki, vaan yhtiö on erillinen juridinen yksikkö. Yhtiöllä on hallitus ja se toimii osakeyhtiölain mukaan. Kunta omistajana linjaa yhtiön toimintaa omistajapolitiikalla ja konserniohjauksella.
 - b. *yksityinen kehitysyhtiö*, jossa kunta ei ole mukana tai on mukana vähemmistöosakkaana. Tällöin kunnalla ei ole määräysvaltaa yhtiössä, ainoastaan osakkeiden tai osuuksien tuottama äänimäärä. Yhtiö toimii osakeyhtiölain mukaan.
- 4) *Yrityspalveluyhtiö-malli*, jota on kuvattu kirjassa Harjula & Prättälä Kuntalaki – Tausta ja tulkinnot 2015 seuraavasti:

”Kunnat ovat - usein yhteistoiminnassa keskenään – perustaneet kehitysyhtiöitä tai yrityspalveluyhtiöitä. Näissä on monesti myös yksityisiä osakkeenomistajia. Kehitysyhtiöt harjoittavat toimintaansa yritysostoin ja osakkuuksin sekä käynnistämällä ja kehittämällä uutta liiketoimintaa. Yrityspalveluyhtiöt tarjoavat elinkeinolämälle yritystoiminnan kehittämispalveluja. Kunnan osallistuminen riskisijoitustoimintaan on yleistynyt. Toiminnan periaatteena on kerätä varoja rahastoon ja sijoittaa niitä edelleen vähemmistöosuuksina yrityksiin. Rahasto saa tuottoja myymällä osuutensa yrityksestä kolmannelle. Rahaston on oltava aktiivinen, jotta sijoitetulle pääomalle saataisiin tuottoa.

Lähtökohtaisesti kunnat eivät sijoita kuntalaisten maksamia verotuloja vaan ”ylimääräisiä” tuloja, joita tyypillisesti ovat perinnöistä, lahjoituksista tai omaisuuden myynnistä saatavat tulot. Monet kunnat ovat lähteneet sijoitusmarkkinoille sen jälkeen, kun ovat saaneet ylimääräisiä varoja myydessään energiayhtiöidensä osakkeita.

Kunnan osallistumista tämän tyyppiseen toimintaan voidaan perustella sillä, että kunnan ainakaan ainoana tarkoituksena ei ole saada sijoitukselleen voittoa vaan esimerkiksi edistää elinkeinorakenteen muutosta ja tähän liittyen turvata työllisyyttä alueella ja paikkakunnalla. Yksittäistapauksessa joudutaan kuitenkin arvioimaan, onko yhtiöjärjestyksessä tai rahaston säännöissä toiminta määritelty niin, että sijoituksilla edistetään kunnan toimialaan kuuluvia päämääriä ja toiminnalla tuetaan yritystoimintaa asianomaisessa kunnassa tai sen lähialueilla.

Kunnan toimialasijoitusten arvioinnissa on otettava huomioon EU:n valtiontukisäännökset ja erityisesti markkinasijoittajaperiaate. Kunnan toimenpiteen hyväksyttävyyden riippuu siitä, onko toimenpide vertailukelpoinen yksityisen liiketoiminnan kanssa. Kunnan pääomasijoitus ei ole markkinaehtoinen, jos yritys ei saisi vastaavaa rahoitusta yksityisiltä markkinoilta tai jos tuoton voi odottaa jäävän hyvin pieneksi. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa tilanteen olosuhteet, yksityisen sijoittajan vastaavanlainen toiminta, sijoituksen suuruus, liiketoiminnallinen tarkoitus, kohdeyrityksen tilanne ja odotukset.”

Ranualla on ollut käytössä vuoden 2015 keväästä alkaen kunnan toimiala-malli, jossa kunta tuottaa yritysneuvontapalvelut kunnan omana toimintana. Aiemmin kunta osti yritysneuvontapalvelut Rovaniemen Kehitys Oy:ltä, jossa kunta on vähemmistöosakkaana (10 %). Kunnalla ei ole ollut vuodesta 2016 alkaen palvelusopimusta Rovaniemen Kehitys Oy:n kanssa. Kuntaan palkattiin alkuvuodesta 2015 kehittämispäällikkö, jonka tehtäviin kuuluvat:

- yritystoimintaan liittyvä neuvonta, asiakaspalvelu ja tiedottaminen
- yritystoiminnan, matkailun ja markkinoinnin, kilpailukyvyn ja osaamisen kehittäminen
- elinkeino- ja matkailutoimeen liittyvä edunvalvonta ja myönteisen yrittäjyysilmapiirin luominen
- kunnan elinkeinoasioiden hoitamisen koordinointi ja tiivis yhteistyö kunnanjohtajan sekä kuntakonsernin tytäryhtiöiden, yrittäjäjärjestöjen, eri hankkeiden, viranomaisien, oppilaitosten ja muiden toimijoiden sekä yritysten ja yhdistysten kanssa
- elinkeino- ja matkailutoimeen kuuluvien asioiden ja sopimusten valmistelu ja täytäntöönpano sekä toimialaa koskevan taloussuunnitelman, talousarvion, tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen valmistelu sekä tavoitteiden toteutumisen seuranta ja raportointi
- elinvoimaryhmän sihteerin ja valmistelijan tehtävät
- osallistuminen toimitila- ja tonttipolitiikkaan, maapolitiikkaan ja kaavoitukseen
- elinkeino- ja matkailutoimen projektitoiminnan koordinointi.

Kunta teki toukokuussa 2018 palvelusopimuksen Ranuan Matkailuyhdistys ry:n kanssa matkailuneuvonta- ja matkailusihteeripalveluista. Sopimus on kokeiluluonteinen ja se on voimassa kuluvan vuoden loppuun. Sopimuksen mukaan matkailuyhdistys on palkannut matkailuneuvojan ja työnsä kesäkuussa aloittanut matkailuneuvoja on panostanut erityisesti Visit Ranua –sivuston rakentamiseen. Sivusto on julkaistu 17.9.2018. Aiemmin tehdyn päätöksen mukaan kunta osallistuu yhteismarkkinointiin matkailuyhdistyksen kautta. Työryhmä on käsitellyt asiaa myöhemmin tässä raportissa matkailua koskevassa osiossa (sivulla 15-16).

Kunta on tehnyt Tervolan kunnan kanssa sopimuksen maaseutuelinkeinoja koskevien asiantuntijapalveluiden hankkimisesta 1.1.2011 alkaen. Ostettaviin asiantuntijapalveluihin kuuluvat kunnan maaseutuelinkeinojen kehittämiseen liittyvien strategioiden, toimenpide-ehdotusten, erilaisten lausuntojen sekä talousarvion ja –suunnitelman valmistelutehtävät, kunnan omiin tukijärjestelmiin liittyvät tehtävät, maaseutuelinkeinoja koskeviin kehittämishankkeisiin liittyvät tehtävät, kyläasiamiehen tehtävät sekä muut erikseen sovittavat tehtävät. Hankittava asiantuntijatyöpanos on keskimäärin yksi työpäivä/viikko (20 % maaseutuasiamiehen työajasta) siten, että työaika tasoitetaan yhden vuoden tasoittumisaikana.

Työryhmä on paneutunut huolellisesti yritysneuvontapalveluiden järjestämisvaihtoehtoihin. Asiasta on kuultu myös asiantuntijoita. Työryhmä selvitteli työskentelyn aikana Lapin vastaavankokoisten kuntien elinkeinotoimen organisointia ja käytettävissä olevia resursseja. Selvittelyn mukaan

Kittilässä elinkeinopalvelut tuottaa kunnan omistama liikelaitos Kideve. Henkilökuntaa on tällä hetkellä 6 (elinkeinojohtaja, tiedottaja, toimistovirkailija, 2 projektipäällikköä ja projektisihteerit). Maaseutuelinkeinoja hoitaa yksi henkilö. Kittilässä oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 345 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 6421.

Kolarissa elinkeinopalvelut tuottaa kunta. Henkilökuntaa on tällä hetkellä 3 (kehitysjohtaja, projektiasiantuntija, projektipäällikkö). Lisäksi matkailuneuvontaa ja maaseutupalveluita hoitaa yksi henkilö. Kolarissa oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 227 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 3854.

Sodankylässä elinkeinopalvelut tuottaa kunta Businesslappi kehittämispalveluosastolla. Henkilökuntaa on tällä hetkellä 4 (kehittämisjohtaja, elinkeinokoordinaattori, elinkeinosihteerit, projektipäällikkö). Lisäksi matkailuneuvonnassa Visit Sodankylä on yksi henkilö ja maaseutupalveluissa on 1 henkilö. Sodankylässä oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 616 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 8545.

Sallassa elinkeinopalvelut tuottaa kunta. Henkilökuntaa on 2 (talous- ja kehitysjohtaja, matkailukoordinaattori). Lisäksi matkailuneuvonnassa on yksi henkilö ja maaseutupalveluissa 1 henkilö. Sallassa oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 252 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 3575.

Posiolla elinkeinopalvelut tuottaa tällä hetkellä kunta (aiemmin on ollut erillinen kehittämisyritys). Henkilökuntaa on tällä hetkellä 1 (elinkeinokoordinaattori). Lisäksi matkailuyhdistyksessä on 3 henkilöä ja maaseutupalveluissa 1 henkilö. Posiolla oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 198 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 3310.

Ylitorniolla elinkeinopalvelut tuottaa kunta. Henkilökuntaa on 2 (yritysneuvoja). Lisäksi matkailu hoidetaan Aavasakan kautta 3 henkilön turvin sekä maaseutupalveluissa on 2 maaseutusihteeriä. Ylitorniolla oli Vainun raportin mukaan kesäkuussa 2018 287 yritystä. Asukasluku oli 31.12.2017 4118.

Työryhmän näkemyksen mukaan kunnan koko, kantokyky, resurssit, elinkeinorakenne sekä yritysten lukumäärä huomioon ottaen tarkoituksenmukaisia yritysneuvontapalveluiden järjestämistapoja ovat nykyinen toimintamalli tai kuntakonserniin kuuluva kehitysyhtiömalli, jolloin kehitysyhtiö voidaan toteuttaa Ranuan Infra Oy:n tai sen tytäryhtiön kautta tai perustamalla erillinen kunnan 100 %:sti omistama uusi yhtiö.

Yritysneuvontapalveluiden järjestäminen kunnan omana toimintana tai kuntakonsernin tytäryhtiöiden toimintana poikkeavat toisistaan siten, että kunnan toiminnassa henkilöstö toimii kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisuudessa. Tytäryhtiössä henkilöstö toimii yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan alaisuudessa ja kunta ohjaa toimintaa etäämmältä omistajapolitiikalla ja konserniohjauksella. Lisäksi kehitysyhtiömallissa hallinnollisia tehtäviä on enemmän, sillä yhtiökokoukset, hallituksen kokoukset, taloussuunnittelu- ja tilinpäätösasiat, talous- ja henkilöstöhallinto, sopimushallinta yms. juoksevat asiat tulevat myös hoidettaviksi.

Työryhmä korostaa, että elinvoimapolitiikka on tulevaisuuden kunnan yksi tärkeimmistä kulmakivistä. Tämän johdosta kunnassa tulee olla kunnanjohtajan lisäksi kehityspäällikkö tai vastaava myös kehitysyhtiömallilla toteutetussa palvelussa. Työryhmä katsoo, että pienen kunnan vähäiset resurssit tulee allokoida tarkoituksenmukaisesti. Nykyisen mallin on koettu korostavan kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan roolia kunnan kokonaisvaltaisessa strategisessa johtamisessa sekä elinvoiman ja elinkeinojen johtamisessa.

Työryhmän näkemyksen mukaan kunnan ei ole tarkoituksenmukaista lähteä mukaan yksityiseen osakeyhtiöön tai palata käyttämään kokonaisvaltaisesti Rovaniemen Kehitys Oy:n palveluita. Nämä toimintamallit ovat hyvin etäisiä ja ne vievät elinvoimajohtamisen kauaksi kunnan strategisesta johtamisesta sekä päätöksenteko- ja hallintomenettelyistä.

Työryhmä selvitti yrityspalveluyhtiöitä ja löysi muutaman yrityksen, mitkä toimivat suurimmissa kaupungeissa tai alueellisesti laajemmin toteutettuina. Niissä keskityttiin tarjoamaan konsultaatioita, kiihdytyshautamopalveluita startup-yrityksille sekä muita palveluita kasvuyrityksille ja kasvuyritystoiminnoille.

Ranuan kunnan päättäjiin ja johtoon on aiemmin otettu yhteyttä, että eläinpuisto tulisi myydä joko osittain tai kokonaan ja myyntivoitolla tulisi vauhdittaa uusien yritysten syntymistä, olemassa olevien yritysten kasvua, kasvuyritysten sijoittumista Ranualle sekä hallirakentamista. Työryhmän näkemyksen mukaan Ranuan Seudun Matkailu Oy:n liiketoiminnan myynti tai pilkkominen ei ole tarkoituksenmukaista eikä ajankohtaista. Kunnan ja kuntakonsernin kannattaa ennemminkin keskittyä yhtiön veturiroolin kehittämiseen ja vahvistamiseen kunnan matkailussa.

Työryhmä tiedostaa yrityspalveluyhtiön toiminnan haasteellisuuden markkinatoimijana ja näkee, että Ranuan kunnalla on täysin riittämättömät resurssit tämänkaltaiseen toimintaan, sillä kunnalla ei ole mahdollisuuksia tehdä merkittäviä pääomasijoituksia riskisijoitusyhtiöön. Jatkossa kunnan kantokyky supistuu olemattomaksi mm. sisäilmaongelmista johtuvien kunnan peruspalveluita koskevien uudisrakentamishankkeiden myötä. Olemattomilla pääomasijoituksilla taas ei saada käytännössä juurikaan vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Toimintamalli sitoisi henkilöstöresursseja ja vaatisi vahvaa osaamista, riskinsietokykyä ja vastuunkantoa yhtiön johdossa ja hallituksessa toimivilta.

3.2. Ranuan Yrittäjät ry:n toimittama yhteenveto elinkeinojen ja elinvoimaisuuden edistämiseksi

- *Pitäisi saada olosuhteet kuntoon siten, että uusille yrityksille olisi toimitiloja, kunnassa olisi edullisia asuntoja ja kehitettäisiin toimintamalli, miten voitaisiin reagoida yritysten yhteydenottoihin nopeasti ja asiantuntevasti. Mahdollisten investointikohteet tulisi saada luonnoksina markkinoitavaksi mahdollisille investoijille.*

Valtuuston periaatepäätöksen ja kuntalain säännösten mukaisesti kunta on siirtänyt v. 2016 jälkeen kunnan omistamat liike- ja teollisuuskiinteistöt siirtymähetken tasearvosta ns. apportina kunnan konserniyhtiöille siten, että

- *Ranuan Infra Oy:lle* on siirretty MurrMurr –linna sekä seuraavat teollisuuskiinteistöt: Sininen halli (Urakantie), Meijerin myymälä, Urakantie 2 sijaitseva halli, Jukola (kerrostalo), kunnan varikko sekä Marjaniemen lämpökeskus.
- *Ranuan Seudun Matkailu Oy:lle* on siirretty Karavaanarialue ja Ranuanjärven leirintäalue.

Työryhmä toteaa, että Ranuan Infra Oy on tulevaisuudessa merkittävä veturi ja toimija liike- ja teollisuuskiinteistöjen toimitilakysymyksissä, sillä em. kunnalta siirtyneiden tilojen lisäksi Ranuan Infra Oy hankki keväällä 2018 kiinteistön, jossa toimivat aiemmin Nordea ja Stora Enso.

Työryhmän näkemyksen mukaan Ranuan Infra Oy:llä on mahdollisuus hankkia ja rakentaa uusia liike- ja teollisuustiloja yrityksille, mutta rakentaminen ja tilojen vuokraaminen tulee tapahtua markkinaehtoisin perustein ja markkinaehtoisella hinnoittelulla edellä luvussa 2 mainittuja periaatteita noudattaen. Käytäntö on osoittanut, että kunnan konserniyhtiöllä on haastavaa saada rahamarkkinoilta lainaa, jos kunta ei toimi takaajana. Kunnan takausmahdollisuudet ovat taas rajalliset, kun kysymyksessä on kilpailutoiminta markkinoilla. Kaikessa toiminnassaan Ranuan Infra Oy:n on otettava huomioon yhtiön oma kanto- ja riskinotto-kyky. Kuntakonsernia kehitettäessä joudutaan ottamaan huomioon myös kuntakonsernin kokonaislainamäärän kasvu, sillä kriisikuntatarkastelussa tarkastellaan koko kuntakonsernin velkoja.

Lisäksi työryhmä korostaa, että Ranuan Infra Oy:n jokaisen liiketoiminnan tulee olla itsessään kannattavaa ja liiketoiminnat on eriytettävä yhtiön kirjanpidossa.

Työryhmä toteaa, että kunnan konserniyhtiöt katsotaan ns. suuryrityksiksi ja julkisen tuen saanti olematonta.

Em. johdosta työryhmä kannustaa yksityisiä yrityksiä investoimaan ja rakentamaan yhtiön toimintaan tarvittavia liike- ja teollisuustiloja tai toimimaan sijoittajana hallirakentamisessa. Maaseudun yksityisillä yrityksillä on vielä mahdollisuus saada julkista tukea rakentamiseen.

Kunta on ollut mukana muiden hallinnoimassa Invest in Lapland –hankkeessa ja ko. hankkeen aikana on tehty mallinnuksia ja esittelymateriaaleja toivottujen investointien saamiseksi paikkakunnalle (hotellihanke, mökkitontit). Työryhmä katsoo, että mikäli vastaavia hankkeita tulee, kunnan kannattaa olla niissä mukana, vaikka aiempi mukanaolo ei tuonutkaan konkreettisia investointeja kunnan alueelle.

Kuntaan on etsitty sijoittajia ja kiinnostusta onkin ilmennyt. Kiinnostuneilta sijoittajilta saadun tiedon mukaan yritykset toivovat edelleen vuokrasubventaatiota ja markkinahintaa halvempia vuokria, joten suunnitellut investoinnit eivät ole lähteneet käyntiin. Myös kunnan ja kuntakonsernin tytäryhtiöiden odotetaan edelleen subventoivan liike- ja teollisuusrakennusten rakentamista ja vuokria vuosikymmeniä sitten käytössä olleiden teollistamissopimusten muodossa, vaikka lainsäädäntö ei sitä enää mahdollista.

Kunta on rakentanut vuokra-asuntoja valtion asuntolainan turvin 1970-luvulta lähtien. Viimeisin kohde on valmistunut vuoden 1993 lopussa. Kuntakonserniin kuuluva Ranuan Vuokra-asunnot Oy on velkasaneerauksessa ja saneerausohjelman päättymispäivä on 31.8.2038. Ranuan Vuokra-asunnot Oy:n uudisrakentamista ei ole selvitelty, sillä asuntokanta on ollut riittävä ja riskinä ovat päinvastoin olleet tyhjät asunnot. Yhtiö joutuu paneutumaan jatkossa asuntokannan peruskunnostuksiin ja asuntojen kunnosta huolehtimiseen sekä viihtyisyyden lisäämiseen. Työryhmä toivoo, että paikkakunnalle tulee yksityistä vuokrarivitalo- ja omistusrivitalo –rakentamista.

Riittämättömien neuvontaresurssien vuoksi yritysten yhteydenottoihin ei ole pystytty kaikin ajoin vastaamaan nopeasti. Tästä on kerrottu enemmän sivulla 13.

- *Ammatillisten koulutuspaikkojen lisääminen rakentamalla oppisopimuspolkuja/koulutusopimuksia, jotta yrityksiin saataisiin osaavaa henkilökuntaa*

Ammatillisen koulutuksen reformi on tuonut 1.1.2018 alkaen uudistuksia oppisopimuskoulutuksen käyttöön yrityksissä. Samalla käyttöön on tullut uusi koulutusopimus, joka korvaa aiemman työssäoppimisen.

Työryhmä pitää uudistusta hyvänä kunnan ja kunnassa toimivien yritysten kannalta. Tulevaisuudessa koulutus ei ole enää "seinistä" kiinni. Oppisopimuskoulutusta on jatkossa helpompi kohdentaa yritysten tarpeiden mukaan. Oppisopimuskoulutus tulee säilymään ensisijaisena työpaikalla tapahtuvana koulutuksen muotona niille, jotka ovat jo työsuhteessa. Se sopii hyvin myös henkilöstön osaamisen päivittämiseen työuran aikana. Oppisopimuskoulutuksella voidaan hankkia täsmäosaamista henkilöstölle ja sitä voidaan hyödyntää myös uuden henkilöstön rekrytoinnissa. Lisäksi oppisopimusta voidaan hyödyntää esim. yritysten omistajavaihdoksen tukena sekä yrittäjän koulutuksessa.

Oppisopimuksen rinnalle on tullut koulutussopimus, joka ei perustu työsuhteeseen. Koulutussopimuksesta voidaan siirtyä joustavasti oppisopimukseen. Ammatillisen koulutuksen reformi ei lisää yritysten velvoitteita, mutta se antaa yrityksille hyvät mahdollisuudet lisätä yhteistyötä koulutussektorin kanssa.

Kunta on solminut Rovaniemen koulutuskuntayhtymän kanssa kumppanuussopimuksen kesällä 2018. Kunta ja työryhmä toivovat, että yritykset lähtevät ennakkoiden mukaan oppilaitosyhteistyöhön esim. kumppanuussopimuksin.

- *"Business Ranua" –henkilö markkinoimaan kuntaa uusille yrityksille ja asukkaille. Henkilön tulisi olla myyntihenkilö, innovatiivinen, uusia ideoita hakeva, idearikas, yritys- ja liiketoiminnan tunteva sekä kykenevä houkuttelemaan Ranualle tuotannollisia yrityksiä palveluyritysten tueksi*

Työryhmän näkemyksen mukaan yritysneuvontapalveluissa on tällä hetkellä riittämättömät henkilöstöresurssit, mikä näkyy myös resurssivertailussa muihin Lapin kuntiin. Matkailuun saatiin kokeiluna verkostomainen toimintamalli kuluvana vuonna, mikä ei vielä ratkaise yritysneuvontapalveluiden resurssipulaa. Viime vuonna selvitettiin hanketyöntekijän palkkaamisen mahdollisuutta biotalouden sektorille, mutta sopivaa rahoituskanavaa ei löydetty. Rekrytointivaiheessa tulee ottaa huomioon yrittäjien toivomat ominaisuudet.

Työryhmä selvitti, mitä vaikutuksia kunnille on mahdollisesti tulossa hallituksen 5.4.2018 antamalla aluekehittämisistä ja kasvupalveluita koskevalla esityksellä. Esitys kuuluu maakuntauudistuksen kokonaisuuteen, joten sen voimaantulosta ei ole vielä varmuutta. Kasvupalvelu-uudistuksella ei puututa kunnan tehtäviin. Kasvupalvelu-uudistuksessa siirretään maakunnille tehtäviä ainoastaan valtion ELY-keskuksista ja TE-toimistoista, ei kunnilta. Kunnat saavat hoitaa jatkossakin tehtäviä, joita ne tällä hetkellä hoitavat yleisen toimialansa puitteissa.

Lakiesityksen mukaan kunnilla on oman tehtävänalansa puitteissa harkintavalta oman ja ulkoisen tuotannon välillä. Pidempään työttömänä olleiden työllistämismahdollisuutta lukuun ottamatta kunnilla ei ole lakiin perustuvia velvollisuuksia järjestää kasvupalveluita. Kuntien vastuulla olevilla nuoriso-, sivistys- ja asumispalveluilla on kuitenkin kiinteä yhteys kasvupalveluihin. Tavoitteena on, että maakunnat ja kunnat sovittavat yhteen alueen elinvoimaa edistäviä tehtäviä.

- *kunnan ja yrittäjien yhteistyön lisääminen saattamalla luottamus- ja tahtotila kuntoon, roolit selkeiksi sekä tiedotus, sisäinen markkinointi ja läsnäolo some- ja digikanavissa uudelle tasolle*

Työryhmä toteaa, että paras elinvoima- ja elinkeinopolitiikka syntyy yhdessä yrittäjien kanssa. Yrittäjien ja kunnan välillä tulee olla luottamus, jonka pohjalle elinvoimaa voidaan rakentaa. Kunnan tulee pitää huolta yrittämisen edellytyksistä, sillä yrittäjyys luo työtä, toimeentuloa, palveluja ja verotuloja.

Työryhmä pitää tärkeänä, että yhteiseksi tahtotilaksi saadaan yrittäjämysteisyys, jolloin kunta houkuttelee lisää yrityksiä ja asukkaita. Kunnan ja kuntakonsernin päätöksenteossa tulee ottaa huomioon yritysvaikutukset. Toimiva infra ja ennakoiva kaavoitus ovat paikkakunnan kilpailuvaltteja. Kunnan ja sen toimintaympäristön välistä suhdetta tulee hallita ennakoivasti ja tavoitella toimintakykyä, vetovoimaisuutta ja uudistumiskykyä tukevia toimintamalleja. Ranualla tehtiin tärkeä elinvoimapolitiittinen päätös vuonna 2013, kun kunta päätti toteuttaa tytäryhtiönsä kautta kuituyhteyksien rakentamisen koko kunnan alueelle.

Työryhmä toteaa, että kuntaimagon luominen on tärkeää ja ulkopuolelle annettavan kuntaimagon tulee vastata todellisuutta. Ranuan kunta on vuosien ajan vahvistanut kuntaimagoaan elinvoimaisena luontoon, yrittäjyyteen ja hyvinvointiin panostavana kuntana, joka tarjoaa laadukkaat lähipalvelut sekä monipuoliset mahdollisuudet yrittämiseen. Kuntakuvan luominen ei onnistu pelkästään kuntaorganisaation voimin, vaan siihen tarvitaan kaikkien kuntalaisten, yritysten, yhdistysten, vapaa-ajan asukkaiden ja sidosryhmien panos. Mielikuvan syntymisessä kunnan yleiskuva ja viihtyisyys ovat erittäin tärkeitä.

Työryhmä toteaa, että toimijoiden roolit ovat selkeät, mutta niitä ei ole kaikilta osin hahmotettu. Kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät ja yleisen toimialan puitteissa itselleen ottamansa tehtävät. Yhdistykset toimivat jäsenistönsä edunvalvojina. Yrittäjät yrittävät, työllistävät ja tavoittelevat liiketoiminnallaan toimeentuloa, hyvinvointia ja liikevoittoa sekä kantavat liiketoimintaansa liittyvät riskit.

Työryhmä toteaa, että kunnanhallitus ja kunnan johtoryhmä tiedostavat, että kunnan viestinnässä, ennen kaikkea sosiaalisen median osalta, on puutteita. Lisäksi Ranuan tarjoamista mahdollisuuksista ja vetovoimatekijöistä (esim. etätyö) halutaan tulevaisuudessa viestittää monipuolisemmin. Työryhmä on keskustellut, olisiko kuntaan/kuntakonserniin mahdollista palkata tiedottaja tai voitaisiinko tiedottamisessa hyödyntää ostopalvelua.

- *Eläinpuiston avaaminen uusille yrityksille siten, että yksityiset yritykset tulisivat eläinpuiston alueelle laajentamaan tarjontaa ja eläinpuistosta tulisi vieläkin vahvempi ”veturi”. Samalla toivotaan matkailijoiden viipymän pidentämistä*

Valtuusto on hyväksynyt eläinpuiston alueen asemakaavan 14.3.2011. Kaavassa alueelle on osoitettu erityyppisiä matkailua palvelevien rakennusten korttelialueita. Kunnanhallitus vahvisti 20.3.2017 § 84 eläinpuiston asemakaava-alueen tonttien hinnat ja luovutusehdot, jotka koskevat sekä kunnan että kuntakonsernin tytäryhtiöiden omistamia kaavoitettuja alueita. Alueen tontteja on aika ajoin kysely, mutta kevään 2017 jälkeen Ranuan Seudun Matkailu Oy:n lisäksi yhtään ulkopuolista varausta tai vuokrausta ei ole tullut.

Työryhmä toivoo, että eläinpuiston alueen tonttien kysyntä vilkastuu ja alueelle saadaan lisää yksityisiä yrityksiä. Työryhmän mielestä alueen vetovoimaisuus kasvaa, mitä enemmän alueella on palvelutarjontaa, joten yksityisten yritysten tuleminen alueelle on toivottavaa. Koko Ranuan kunnan ja Ranuan Seudun Matkailun mainearvo edellyttää, että yritykset tarjoavat palveluitaan saumattomasti ja hoitavat matkailuinfoa siten, että matkailijat eivät edes tunnista sitä, mikä yritys milloinkin on kyseessä.

Työryhmä toteaa, että Ranuan matkailuun ja Ranuan eläinpuistoon on laadittu vuonna 2015 masterplanit ja maankäyttösuunnitelmat vuosille 2015-2025. Matkailun toimintaympäristö ja Lapin matkailun vetovoimaisuus ovat aiheuttaneet sen, että suunnitelmat tulee uudistaa ja samalla tulee miettiä uusi vahva kehityksen ja kasvun tavoitetilä ja strategia sekä laajentaa eläinpuiston brändi kattamaan koko laajeneva palvelutarjonta.

Ranualla toimii aktiivisesti Ranuan Matkailuyhdistys ry, jossa on 50 jäsentä. Matkailun viipymää on saatu lisättyä verkostomaisella toiminnalla yhteistyössä matkailun veturin kanssa. Matkailu on ympärivuotista ja tällä hetkellä Ranualla petipaikkojen määrä ylittää 1000 rajan, joten Ranuaa voidaan pitää käyntikohteen sijasta lomakohteenä.

Työryhmä pitää tärkeänä saada pysyvä toimintamalli matkailumarkkinoinnin ja matkailuneuvonnan palveluiden järjestämiselle. Työryhmän mielestä matkailuneuvonta, matkailun yhteismarkkinointi, matkailun brändimarkkinointi, mediavierailut, matkanjärjestäjäpalvelut, PR ym. osalta matkailualan toimijoiden yhdessä kunnan yrityspalveluiden kanssa täytyy tehdä saumatonta ja verkostomaista työtä kasvun saavuttamiseksi.

Työryhmä on selvittänyt mahdollisuutta hankkia matkailuneuvontapalvelut yleishyödyllisenä yhdistyksenä toimivalta Ranuan Matkailuyhdistys ry:ltä. Palvelusopimuksen tekeminen edellyttää hankinnan kilpailuttamista, joten työryhmä on päätenyt siihen, että tarkoituksenmukaisinta on palata kunnan palveluksessa olevan matkailukoordinaattorin toimen täyttämiseen siten, että matkailukoordinaattorin tehtäviin sisällytetään mm.:

- Ranuan matkailun edistäminen ja kansainväliseen kysyntään vastaaminen,

- kunnan ja kylien matkailustrategioiden ja masterplanien toimeenpano,
- alueen matkailuelinkeinoa palvelevan matkailuverkoston vahvistaminen,
- yhteistyön koordinointi ja yhteismarkkinoinnista vastaaminen,
- myynnin ja markkinoinnin edistäminen,
- matkailupalveluiden tuotteistamisen edistäminen sekä
- kunnan elinkeinoneuvontaan liittyvät tehtävät.

Työryhmä on selvittänyt kunnan viestinnän puutteita sivulla 14. Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena tiedottajan tehtävien yhdistämistä matkailukoordinaattorin tehtäviin. Jatkossa tulee tarkastella matkailukoordinaattorin resurssien riittävyyttä kunnan ja kuntakonsernin viestinnän ja tiedottamisen hoitamisessa. Työryhmä toteaa, että viestinnässä ja markkinoinnissa tullaan tarvitsemaan uudenlaisia sähköisiä työkaluja, joiden hankintaan tulee varautua talousarviossa ja –suunnitelmassa.

- <i>Nykyisten yritysten kannustamista kasvuun, luontomatkailun laajempaa hyödyntämistä ja luonnosta saatavia tuotteiden hyödyntämistä</i>

Työryhmä katsoo, että elinkeinotoimen vaikuttavuuden lisäämiseen tulee kiinnittää huomiota siten, että panostetaan ja kehitetään erityisesti kunnan elinvoimaa lisääviä tekijöitä ja kunnan vetovoimaisuutta.

Elinvoiman johtamisessa ja yritysneuvontatyössä tulee etsiä ja yrittää löytää paikallisia ja alueellisia talouskasvun vektoreita, kehittämällä edellytyksiä ja tuemalla innovaatiokykyä, jotka vahvistavat yritysten uusiutumista ja kilpailukykyä. Tällä tavalla pystytään osaltaan vahvistamaan yritysten ja sitä kautta myös kunnan elinvoimaisuutta.

Luontomatkailun osalta yritysneuvontapalvelut yhteistyössä matkailuyhdistyksen kanssa on verkottanut paikkakunnan yrityksiä ja luonnosta saatavien tuotteiden hyödyntämistä. Paikkakunnalle on jo saatu pienimuotoista toimintaa hyvinvointimatkailuun. Työryhmä on aloitteentekijän kanssa samoilla linjoilla luontomatkailuun panostamisen tarkoituksenmukaisuudesta, mutta työryhmä muistuttaa, että uusi toimiala vaatii aikansa kasvaa ja kehittyä. Puhdas luonto, luontomatkailu, hiljaisuus ja luonnontuotteiden hyödyntäminen ovat paikkakunnan kilpailuvaltteja.

Tällä hetkellä Ranualla noin 15 yritystä on saanut jalansijaa kansainvälisillä markkinoilla. Yritysneuvontapalveluissa pyritään tavoitteellisesti kansainvälisesti toimivien yritysten määrän kasvattamiseen. Kunnan yritysneuvontapalveluiden verkostossa toimivat Business Finland, yliopistot, ammattikorkeakoulut ym. sidosryhmät, jotka tukevat yhteyksien, verkostojen ja osaamisen kehittämistä.

Lisäksi työryhmän näkemyksen mukaan yritysneuvontapalveluiden tulee kannustaa ja edesauttaa kunnassa toimivien yritysten osallistumista kansainvälisille messuille.

4. Kunnan ja kuntakonsernin hankintapolitiikka osana kunnan elinvoimapolitiikkaa

Hankintalainsäädännön tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Hankinnat on toteutettava tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Hankintalain mukaan hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että pienet ja keski- ja suuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin. Kansalliset kynnysarvot alittavissa hankinnoissa on pyrittävä huomioimaan hankinnan kokoon ja laajuuteen nähden riittävä avoimuus ja syrjimättömyys.

Hankinnat ovat merkittävä tekijä Ranuan kunnan taloudessa ja niiden merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa, sillä kunnan oman organisaation ulkopuolelta hankittavien palveluiden määrä tulee kasvamaan. Kunnalta odotetaan erikoistunutta hankintaosaamista, jotta monimutkainen hankintalainsäädäntö ja hankintaprosessin onnistunut läpivieminen voidaan toteuttaa tasapuolisesti ja kustannustehokkaasti.

Kuntien elinvoimapolitiikan näkökulmasta hankinnat koskevat sekä yritysneuvontapalveluita että kunnan toimielimiä. Kunnan tehtävänä on varmistaa, että markkinoilla on tuotantoa, joten yritysneuvontapalvelujen haasteena on tukea kunnallisia palveluja täydentävien tai korvaavien yritysten syntymistä, paikallisten palvelutuottajien keskinäistä verkostoitumista, tarjontaosaamista sekä laatu- ja järjestelmien ja palveluosaamisen kehittämistä. Kunnan toimielinten tehtävänä on saada toimialaansa kuuluvien kunnallisten palvelujen tuotteistus palvelemaan sekä kuntaorganisaation oman palvelutuotannon kehittymistä että yritysten mahdollisuuksia osallistua hankintaprosessiin.

Työryhmä toteaa, että uusi hankintalaki (L julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016) on tullut voimaan 1.1.2017 alkaen. Ranuan kunnan yleiset hankintaohjeet on hyväksytty kunnanhallituksessa 30.8.2010 § 207. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteet sekä yleisohje taloutta koskevista määräyksistä on hyväksytty kunnanhallituksessa 2.6.2015 § 21. Yleiset hankintaohjeet ja sisäisen valvonnan ohjeet koskevat myös kuntakonsernin tytäryhtiöitä. Hankintaohjeiden ja sisäisen valvonnan ohjeiden päivittäminen on ajankohtaista.

Kunta päättää hankintapolitiikastaan, mutta työryhmä katsoo, että yritysmyönteisyyden näkökulmasta avoimuus ja vuoropuhelun käyminen yrittäjien kanssa sekä paikallisten yritysten osallistumismahdollisuuksien parantaminen, esim. hankintojen jakamisella tarkoituksenmukaisiin kokonaisuuksiin, tukee kunnan elinvoimapolitiikkaa.

5. Työryhmätyöskentelyn aikana saadut lausunnot

Ranuan Yrittäjät ry:n hallitus on esittänyt työryhmätyöskentelyn aikana ennen avointa tiedotustilaisuutta seuraavaa:

- Yrittäjäjärjestön ykköstavoitteena on ollut kehitysyhtiön perustaminen. Työryhmä on päätyössä ns. kunnan toimiala-malliin. Hallituksen näkemyksen mukaan organisoititapa ei kuitenkaan ole ratkaisevinta, vaan se, että elinkeino- ja yritysneuvonnan resurssit ovat riittävät ja että toimintaa hoidetaan ammattitaitoisesti, kehitysmuotoisesti, verkostomaisesti, yrittäjälähtöisesti ja luotettavasti.
- Yrittäjäjärjestö esittää yritysneuvontapalveluiden profiilin nostamista siten, että neuvontapalvelut ovat kunnan toiminnasta selkeästi erottuva kokonaisuus, jossa tuodaan rohkeasti esille kunnan kasvot yritysmaailmaan päin.

Hallituksen näkemyksen mukaan asiassa voitaisiin edetä siten, että yritys- ja elinkeinopalveluille brändätään oma nimi (vrt. Kideve/Kittilä, Businesslappi/So-dankylä), palvelut ja prosessit mallinnetaan ja kuvataan selkeästi ja mielenkiintoisesti kotisivuilla, esitteissä ja kaikessa markkinoinnissa. Yritysneuvontapalveluille asetetaan riittävän kunnianhimoiset tavoitteet ja samalla annetaan resurssit tavoitteiden toteuttamisen mahdollistamiseksi.

- Yrittäjäjärjestö pitää kunnan toimiala-mallin tärkeänä osa-alueena uuden yrityskehittäjän toimen perustamista nykyisen kehittämispäällikön työpariksi. Hallitus esittää, että työntekijältä edellytetään laaja-alaista yritystoiminnan tuntemusta ja laaja-alaisen verkostoitumisen hallintaa. Yrityskehittäjällä tulee olla kyky toimia itsenäisesti ja hänellä tulee olla asiantuntemusta yritysten rahoitusmarkkinoista (kansallinen ja Eu-rahoitus).
- Hallitus toivoo, että yritysneuvontapalveluiden henkilöstön palkkaus on riittävän kokoinen kiinnostuksen herättämiseksi. Lisäksi hallitus toivoo, että kunta ottaa yrittäjäjärjestöt mukaan toimenkuvien määrittämiseen siten, että yritysneuvontapalveluiden tulevat haasteet katsotaan yhdessä, henkilöstölle vahvistetaan joustava työaika ja tarkoituksenmukaiset työskentelytilat.

13.9.2018 pidetyn avoimen keskustelu- ja kuulemistilaisuuden jälkeen työryhmälle on tullut kaksi alla olevaa lausuntoa/kannanottoa, jotka työryhmä on käsitellyt ja merkinnyt tietoonsa saatetuksi 20.9.2018 pidetyssä kokouksessa.

1) *Heikki Kuusela/Leonfi Oy on esittänyt seuraavaa:*

”Yrittäjät palkkaavat henkilön, jonka tehtävänä on tuottaa elinkeinopalveluita.

Kunta ostaa palvelusopimuksella elinkeinopalvelut yrittäjiltä.

Hinta on palkka + sivukulut + mahdolliset muut kulut (matkustus, tapahtumat jne.).

Jos henkilö rekrytoidaan kuntaan, ei hänellä saa olla esimiestä kunnan organisaatiosta kuin nimellisesti. Henkilö ei siis raportoi kuntaorganisaatiossa kenellekään, vaan yrittäjät arvioivat henkilön onnistumisen.

Henkilöllä pitää olla tausta yksityiseltä puolelta. Kokemus kuntapuolelta tai julkiselta puolelta on ISO MIINUS!!!

Ylipäänsä henkilöllä pitää olla itsenäinen asema, vapaus ja vastuu sekä paikallisella sopimisella liukuvat työajat ynnä muut eikä sidosteisuutta mihinkään työehtosopimukseen. Joka tähän väittää vastaan, niin paikallinen sopiminen ajaa työehtosopimuksen yli.

Muuta:

palkan pitää olla houkutteleva

täydet lomat alusta asti ilman neuvottelua (ehdoton asia)

hyvät muut edut”

2) 13.9.2018 pidetyn keskustelu- ja kuulemistilaisuuden jälkeen paikalla olleet yrittäjät ovat esittäneet seuraavaa:

”Ranuan elinkeinojen ja elinvoimaisuuden työryhmän valmistavan esityksen kuulemistilaisuuden jälkeen esille tulleita asioita;

Kaikista tärkeimpänä asiana pidettiin elinvoimaisuuden lisäämisessä hyvän osaavan henkilön palkkaamista. Henkilö ottaa nopeasti paikkansa toimintaympäristössä, kun hän on osaava henkilö sekä kun hän saa riittävät toimintamahdollisuudet. Henkilön koulutukselle ei tarvitse antaa suurta merkitystä, vaan merkitystä yritystaustalla ja kokemuksesta yrityskentässä toimimisessa. Yritystaustan omaava henkilö pystyy nopeasti ymmärtämään yrityksen toimintamahdollisuudet sekä asettua yrittäjän asemaan. Hänen pitää myös ymmärtää mitä kunnalle olisi merkitystä yrityksen toimimisella paikkakunnalla.

Haastatteluun useampi yrittäjien edustaja paikalle, puolet haastatteliijoista. Tulisi monipuolisesti kartoitettua oikean henkilön valinta tehtävään.

Elinkeinojohtaja olisi sopivin nimi virkanimikkeeksi. Ihmiset arvostavat titteliä.

Pitäisi pystyä varmistamaan irtisanomismahdollisuudet myöskin koeajan jälkeen, jos henkilön työpanoksesta tulee pettymys. Eli pitäisi olla mm. tavoiteperusteinen työnkuva.

Yrittäjätyöryhmän perustaminen tukemaan elinkeinojohtajan toimintaa, yrittäjät toisivat kentältä viestiä, jota hän voisi työstää omassa toiminnassaan.

Kehitysyhtiön toimintamallien syvempi selvittäminen tulisi myös tehdä myöhemmässä vaiheessa, jos nykyiset toimenpiteet eivät ala tuottamaan tulosta.

Kehittämispäällikön työtehtävät pitäisi ottaa myös tarkasteluun, kun elinkeinojohtajan tehtäviä kartoitetaan. Tietyiltä osin työtehtävät pitää mennä myös päällekkäin.”

6. Työryhmän toimenpide-esitykset

Työryhmä esittää elinvoimapolitiikan nykyistä vahvempaa haltuunottoa, yritysnekö-kulman terävöittämistä ja yritysmyönteisyyden kasvattamista seuraavilla toimenpide-esityksillään:

- *Valtuuston tulee loppuvuodesta 2018 kuntastrategian painopistealueita ja palvelupauksia asettaessaan painottaa ja tehdä valintoja kunnan omien luontaisten vahvuuksien sekä kuntalaisten ja yritysten tarpeiden pohjalta.*
- *Kunta järjestää ja tuottaa yritysneuvontapalvelut jatkossakin kunnan omana toimintana. Kuntaan esitetään perustettavaksi yrityskehittäjän toimi. Kunnanjohtajan johdon ja suoran ohjauksen alaisuudessa toimivat jatkossa sekä kehittämis-päällikkö että yrityskehittäjä. Yrityskehittäjän toimenkuva määritellään yksityis-kohtaisesti toimen aukijulistamisen yhteydessä.*

Yrityskehittäjän toimenkuvaa määriteltäessä pyydetään lausunnot yrittäjäjärjestöiltä. Työryhmässä olevat yrittäjäjärjestöt kutsutaan mukaan työntekijän haastattelutilaisuuteen.

Mahdollisuuksien mukaan palkataan jatkossa hankekehittäjiä/työntekijöitä kuntastrategiassa vahvistettaviin kärkihankkeisiin, mikäli hankkeisiin saadaan ulkopuolista rahoitusta.

- *Yritys- ja elinkeinopalveluiden profiilia nostetaan Ranuan Yrittäjät ry:n esityksen mukaan kunnan muusta toiminnasta selkeästi erottuvaksi kokonaisuudeksi.*
- *Verkostomaista toimintamallia matkailuneuvontapalveluissa esitetään edistettäväksi siten, että kuntaan perustetaan matkailukoordinaattorin toimi, joka liitetään osaksi em. profiloitavaa yritysneuvonta- ja elinkeinopalveluita. Matkailukoordinaattorin toimenkuva määritellään yksityiskohtaisesti toimen aukijulistamisen yhteydessä.*

Kunnan/kuntakonsernin tiedottamista ja viestintää nykyaikaisissa sähköisissä medioissa lisätään. Viestintään ja markkinointiin esitetään hankittavaksi moder-nit sähköiset työkalut.

Matkailukoordinaattorin tehtäviin liitetään kunnan/kuntakonsernin tiedottajan tehtävät.

Matkailukoordinaattorin toimenkuvaa määriteltäessä pyydetään lausunnot yrittäjäjärjestöiltä. Työryhmässä olevat yrittäjäjärjestöt ja yhdistykset kutsutaan mukaan työntekijän haastattelutilaisuuteen.

- *Ranuan Seudun Matkailu Oy:n asemaa matkailun vahvan kehityksen, kasvun ja kansainvälistymisen veturina lisätään päivittämällä mahdollisimman pian kunnan matkailun ja eläinpuiston matkailun masterplanit ja maankäyttösuunnitelmat.*

- *Ranuan Infra Oy:n asemaa toimitilapalveluiden vahvana veturina kasvatetaan ja vahvistetaan siten, että yritysten toimitilojen hankinta ja rakentaminen mahdollistetaan lainsäädännön mukaisin reunaehdoin huomioiden Ranuan Infra Oy:n kantokyky ja riskinotto.*
- *Varmistetaan, että kunnassa on kaavoitettuna riittävä määrä sijainniltaan veto-voimaisia ja kunnallistekniikaltaan rakennuskelpoisia liike- ja teollisuusrakennusten tonttialueita, samoin kuin asuin- ja mökkirakennuspaikkoja.*

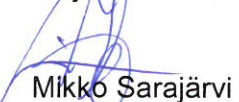
Toivotaan, että yrittäjät/markkinat hoitavat vuokra-asuntojen rakentamistarpeen, mikäli sellaista ilmenee.

Esitetään, että kunnanhallitus miettii omakoti- ja teollisuustonttien markkinointikampanjoiden jatkamista kolmella vuodella.

- *Lisätään oppilaitosyhteistyötä ja innovaatiotoimintaa järjestämällä yrittäjille info-tilaisuuksia ja työpajoja yhteistyössä koulutusorganisaatioiden ja allianssin kanssa. Tällä tavalla pyritään myös saamaan ammatillisen koulutuksen uudistuneet toimintamallit (oppisopimus, koulutussopimus) yritysten tietoisuuteen ja käyttöön.*
- *Päivitetään kunnan/kuntakonsernin yleiset hankintaohjeet sekä sisäisen valvonnan ohjeet. Ohjeilla turvataan paikkakunnan yrittäjien tasapuoliset mahdollisuudet tavaroiden, palvelujen ja rakennusurakoiden julkisten hankintojen tarjouskilpailuihin.*
- *Luodaan toimintamalli, jossa kunnanhallitus, kunnan johto, yritysneuvontapalvelut ja kuntakonsernin tytäryhtiöt käyvät säännöllisesti 1-3 kertaa vuodessa vuoropuhelua kaikkien asiasta kiinnostuneiden ranualaisten yritysten/yrittäjien, Ranuan Yrittäjät ry:n, MTK Ranuan ja Ranuan Matkailuyhdistys ry:n kanssa. Tapaamisten asialista voi olla laaja käsittäen kaikki elinvoimapolitiikkaan kuuluvat toiminnot.*

Ranualla 20.9.2018

Keijo Ruonala
puheenjohtaja

Veijo Illikainen

Mikko Sarajärvi

Riikka Tuomivaara
sihteeri

Veli Saarijärvi

Jari Ranua

Sirpa Hakala

Tommi Hinnola

Jani Sääskilähti

